

DE LEARNING CORRESPONDENT

»» *De nieuwste leertrends
met een kritische blik.*

Door: Wilfred Rubens

Inleiding

De Learning Correspondent belicht in elke editie een specifiek thema op het gebied van didactiek en online en blended learning.

De inhoud is -indien mogelijk- gebaseerd op (praktijk)onderzoek. We presenteren achtergronden bij het thema en we bieden handreikingen voor de toepassing van de inhoud in de praktijk. Het thema wordt afgesloten met bronnen waarop we ons baseren en waar jullie meer informatie kunnen vinden.

Het negentiende thema is:

Leer lerenden effectief (online) te leren met behulp van leertechnologie

We wensen jullie weer veel inspiratie en leesplezier toe.

Wilfred Rubens (auteur)
Sam van der Schans (SBO)
Ank Dierkx (SBO)

Leer lerenden effectief (online) te leren met behulp van leertechnologie

Online leren wordt vaak onderschat door lerenden. Als je gebruik maakt van leertechnologie, dan is het ook dringend aan te raden dat je lerenden voorbereidt op het leren met leertechnologie. Lerenden zijn meer op zichzelf aangewezen en ervaren online leren vaak als veeleisend, ook al kunnen ze meer zelf bepalen in welk tempo en wanneer zij willen leren. Het is -los van het medium- sowieso belangrijk dat lerenden leren hoe zij met succes kunnen leren. Volgens Surma cs (2019) kan een docent of opleider lerenden veel handvatten aanreiken die lerenden helpen om zelf hun leren op een efficiënte, effectieve en aangename wijze te organiseren. Lerenden moeten weten hoe ze hun eigen leren kunnen plannen, monitoren, evalueren en bijsturen, en zij moeten in staat zijn effectieve leerstrategieën toe te passen wanneer ze zelfstandig aan het leren zijn. In deze uitgave van de Learning Correspondent gaan we eerst in op hoe je effectief online kunt leren. Vervolgens illustreren we hoe je leertechnologie kunt gebruiken bij het bevorderen van zelfregulatie bij leren.

Effectief online leren

Online leren vergt nogal wat van motivatie, zelfdiscipline en betrokken blijven. Uiteraard heb je als instelling en docent/opleider een verantwoordelijkheid om de betrokkenheid van lerenden op peil te houden. Structuur, synchrone sessies, feedback en begeleiding zijn onder andere belangrijke elementen.

Amy Hankins (2016) geeft vijf suggesties die lerenden helpen om met succes online te leren.

- 1. Geef gedetailleerde instructies en speel in op mogelijke vragen.**
Volgens Hankins is het erg belangrijk om zeer gedetailleerd te beschrijven wat je van een lerende verwacht. Vraag je ook af welke vragen lerenden zullen stellen over de leerinhouden en de wijze van leren. Beantwoord deze vragen op voorhand binnen instructies en aankondigingen. Deze aanbeveling ligt m.i. erg voor de hand, maar ik heb zelf gemerkt welke ruis er kan ontstaan als instructies niet eenduidig zijn. Het lastige is overigens wel dat lerenden online teksten vooral scannen en belangrijke details over het hoofd zien. Een duidelijke structuur maakt m.i. ook deel van uit van deze suggestie.
- 2. Plaats mededelingen.**
Amy Hankins vindt het belangrijk dat je als docent aanwezig bent in een onlinecursus. Mededelingen -bijvoorbeeld een wekelijkse samenvatting van wat is gebeurd en wat er staat te gebeuren- kunnen hieraan bij dragen. Je kunt mededelingen ook gebruiken om aanvullende helderheid te scheppen. 'Teacher presence' en 'social presence' zijn inderdaad twee belangrijke elementen binnen een onlinecursus (Garisson & Anderson, 2003). Het uitsluitend plaatsen van mededelingen hiervoor is wel wat mager. Organiseer bijvoorbeeld wekelijks een online live sessie, of reageer met een blogpost op de rode draad van vragen.
- 3. Maak gebruik van voorbeelden en rubrics.**
Hankins doelt hierbij op uitgewerkte voorbeelden van bijvoorbeeld een opdracht. Lerenden kunnen dan zien wat van hen wordt verwacht. Rubrics laten zien waar lerenden op beoordeeld worden.
- 4. Maak gebruik van gedifferentieerde manieren van instructie.**
Hankins doelt hierbij op verschillende leervoorkeuren die je tegemoet kunt komen door meerdere formats van leerinhouden te gebruiken. Vanuit het oogpunt van afwisseling, is het wenselijk diverse formats te gebruiken. Verder zouden wat mij betreft lerenden ook keuzes moeten kunnen maken in wat zij willen leren. Zodat zij zich bijvoorbeeld kunnen verdiepen in bepaalde aspecten van de leerinhoud.
- 5. Bevorder peer support en engagement.**
Lerenden kunnen gemotiveerd worden om online te blijven leren als zij niet het gevoel hebben eenzaam te leren. Als zij een beroep kunnen doen op mede-lerenden, en niet alleen op een docent. Investeer daarom in onderling kennis maken en netwerken. Realiseer je echter ook dat er een groep lerenden is die bewust individueel wil leren. Stimuleer netwerken, maar verplicht het niet.

Wat kan de lerende doen?

Jenny Sakr (2018) kiest in *Top Tips for Online Learners* voor de invalshoek van de lerende. Wat kan deze doen?

Maak een studeer schema

- Zet alle belangrijke data in je agenda (deadlines, examenperiodes, maar ook eventuele vakanties).
- Wijs tijd toe aan belangrijke onderwerpen. Maak een inschatting hoeveel tijd een taak in beslag zal nemen.
- Plan tijd in voor andere werkzaamheden en activiteiten (ook privé). Zoek ook een gezonde balans.
- Plaats het studeer schema op een zichtbare plek.
- Informeer vrienden en familie over je tijdsschema.
- Pas je schema gerust aan. Zoek naar wat het beste voor jou werkt en wees realistisch.

Richt een studeerplek in

Creëer een ruimte waar je ongestoord, zonder veel afleidingen, op een prettige manier kunt studeren. Denk aan natuurlijk licht, gezonde snacks, gelegenheid om naar buiten te kijken, enzovoorts. De invulling hiervan is deels heel persoonlijk. Sommigen zullen de studeerplek ook buiten de deur moeten zoeken. De werkplek is vaak niet geschikt als leerplek omdat je daar zo gemakkelijk gestoord wordt. Ik heb zelf ooit eens een briefje op de deur gehangen: “*Svp niet storen. Ik volg een cursus*”. Het werkte onvoldoende.

Voorkom uitstelgedrag

- Erken wanneer je taken uitstelt. Identificeer waarom je uitstelgedrag vertoont. Bedenk strategieën hoe je daar mee om kunt gaan.
- Begin met het uit de weg ruimen van afleidingen (smartphone, sociale media, email). Hoe meer je iets uitstelt, hoe meer stress dit oplevert.
- Als je eenmaal aan een taak begint, vermindert de angst ervoor.
- Verdeel werk in hapklare brokken en probeer niet te veel tegelijk aan te pakken.

Wees niet bang om hulp te vragen

De docent, online communities, specifieke studieadviseurs, speciale diensten voor studenten. Je hebt ook bij online leren vaak tal van hulptroepen beschikbaar die je kunnen helpen bij het ontwikkelen van studievaardigheden. Neem wel zelf het initiatief. Wees ook online actief.

Formuleer haalbare doelen en beloon jezelf tijdens het studeren

- Stel jezelf beloningen in het vooruitzicht. En dat kunnen kleine beloningen zijn.
- Vier als je een belangrijke mijlpaal hebt behaald (zoals een ingeleverde opdracht, een behaald resultaat of positieve feedback).
- Durf ook eens gas terug te nemen.

Investeer in digitale studievoordigheden van lerenden

Behalve bovenstaande leergedrag van de lerende, is het ook belangrijk om te investeren in 'digitale studievoordigheden' (Rubens, 2014). Daarbij gaat het volgens Rubens (2014) om:

- Het ontwikkelen van informatievaardigheden. Daaronder valt het cureren van grote hoeveelheden informatie en het inschatten van de kwaliteit van de informatie.
- Lerenden bewust te maken van de verschillen tussen lezen vanaf papier en lezen vanaf een beeldscherm. Je scant vaak beter teksten vanaf een beeldscherm, terwijl je vaak meer begrijpt als je een tekst vanaf papier bestudeert.
- Lerenden bewust te maken van de verschillen tussen op papier schrijven en schrijven door middel van een computer. Lerenden moeten bijvoorbeeld leren dat zij teksten in eigen woorden omzetten en deze niet kopiëren en plakken. Een laptop nodigt daar toe uit.
- Lerenden leren omgaan met risico's van afleiding. Je wordt snel afgeleid en uitgenodigd om snel te wisselen tussen taken op je laptop of smartphone. Dit is echter niet efficiënt en leerzaam.
- Lerenden leren slim gebruik te maken van notificaties. Notificaties zijn handig voor het bevorderen van leeractiviteiten, maar kunnen ongelofelijk afleiden.

Rol leertechnologie

Zelfregulatie en het leren toepassen van effectieve leerstrategieën zijn in het algemeen van groot belang voor het leerproces. Als docent of opleider moet je je bewust zijn van metacognitieve en cognitieve vaardigheden waarover lerenden ook moeten beschikken. Daartoe behoren het kunnen plannen, monitoren, evalueren en reguleren van het leren (metacognitie). Een voorbeeld is dan dat je eerst voordoet hoe je 'spaced retrieval practice' kunt toepassen. Vervolgens stel je een oefenschema hiervoor met lerenden samen op. Daarna laat je lerenden zelfstandig met deze strategie oefenen. Tenslotte stimuleer je dat lerenden gestructureerd reflecteren op 'spaced retrieval practice'.

Je kunt leertechnologie ook gebruiken om de ontwikkeling van metacognitieve en cognitieve vaardigheden te bevorderen. Via een digitale leeromgeving kun je bijvoorbeeld bovenstaande tips geven, en video's beschikbaar stellen waarin je demonstreert hoe je deze vaardigheden in de praktijk kunt brengen. Uiteraard kun je ook opdrachten die gericht zijn op het bevorderen van zelfregulatie online aanbieden en online laten inleveren.

Via een e-portfolio, blogs of vlogs kun je lerenden weer gestructureerd laten reflecteren op geoefende leerstrategieën. Daarnaast kun je binnen online leerstof ook hints inbouwen die lerenden handreikingen bieden op het terrein van metacognitieve en cognitieve vaardigheden.

Verder beschikken digitale leeromgevingen over faciliteiten voor het monitoren van de voortgang van lerenden. Helaas zijn deze monitoringtools vaak alleen toegankelijk voor medewerkers. Je kunt deze voortgangsmonitors in elk geval gebruiken bij begeleidingsgesprekken met lerenden. Daarnaast is het dankzij learning analytics en artificiële intelligentie ook mogelijk om patronen in leergedrag te analyseren en om lerenden bijvoorbeeld notificaties te sturen, bijvoorbeeld als zij ten opzichte van de rest achter dreigen te lopen. Hier zitten wel haken en ogen aan, waar ik verder niet bij stil wil staan.

Tenslotte kun je lerenden ook gebruik laten maken van online planningstools. Er zijn digitale leeromgevingen met functionaliteiten waarmee lerenden zelf planningen kunnen maken of waarin de studiebelasting van taken zichtbaar gemaakt kan worden. Inzicht in studielast van een taak vergemakkelijkt ook het maken van planningen. Een elektronische agenda is ook zeer handig voor het maken van planningen (taken, deadlines en herinneringen). Eventueel kan de lerende het eigen gezin of collega's toegang geven tot de elektronische agenda zodat zij rekening kunnen houden met de studieplanning. Bij het plannen van tijd voor taken kun je ook apps gebruiken zoals de app Focus die de zogenaamde Pomodoro-techniek ondersteunt. Dit is een tijdmanagementmethode waarbij je je werk in blokken van 25 minuten verdeelt, gescheiden door korte pauzes, en met een langere pauze na vier blokken.

Gebruikte bronnen en meer weten?

Garrison, D.R. en Anderson, T. (2003). E-learning in the 21th Century. A framework for research and practice. London/New York: RoutledgeFalmer.

Hankins, A. (2016). Five Ways to Help Students Succeed in the Online Classroom. <https://www.facultyfocus.com/articles/online-education/five-ways-help-students-succeed-online-classroom/>

Rubens, W. (2014). Meer aandacht voor digitale studievaardigheden. <https://www.te-learning.nl/blog/meer-aandacht-voor-digitale-studievaardigheden/>

Rubens, W. (2021). Pedagogisch-didactische richtlijnen voor technology enhanced learning. <https://www.te-learning.nl/blog/pedagogisch-didactische-richtlijnen-voor-technology-enhanced-learning/>

Sakr, J. (2018). *Top Tips for Online Learners*. <https://www.careerfaqs.com.au/news/news-and-views/make-online-learning-work-for-you>

Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. A. (2019). WIJZE LESSEN Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek. Meppel: Ten Brink Uitgevers. <https://www.ou.nl/web/wijze-lessen>